

**DREPTUL DE A DISPUNE DE TIMPUL ȘI FACILITĂȚILE
NECESARE PREGĂTIRII APĂRĂRII**

ALINA GENTIMIR

Consacrat încă din dreptul roman, în care regula că nimeni nu poate fi judecat, nici măcar sclavul, fără a fi apărat, dreptul la apărare este considerat ca o cerință și garanție, necesare pentru realizarea unui echilibru între interesele persoanei și cele ale societății.

Dreptul la apărare este un drept fundamental cetățenesc deoarece, deși este în strânsă legătură îndeosebi cu libertatea individuală și siguranța persoanei, el prezentând un egal interes pentru întreaga activitate judiciară, atât pentru procesele penale, cât și pentru cele civile, comerciale, de muncă sau de contencios administrativ. Cele două alineate ale articolului 24 din Constituție surprind conținutul dreptului la apărare sub cele două accepțiuni ale sale. Dreptul la apărare, într-o accepțiune largă, cuprinde totalitatea drepturilor și regulilor procedurale care oferă persoanei posibilitatea de a se apăra împotriva acuzațiilor ce i se aduc, să conteste învinuirile, să scoată la iveală nevinovăția sa. Dreptul la apărare ca totalitate de drepturi și reguli procedurale oferă părților posibilitatea de a-și valorifica pretențiile sau de a dovedi netemeinicia pretențiilor adversarului. În această accepție largă se include și apelarea la serviciile unui avocat.

Accepțiunea mai restrânsă are însă o utilitate mai mare. Prima regulă constituțională presupune că în proces părțile au dreptul la asistență din partea unui avocat. Acesta este un drept al persoanei pe care îl poate exercita sau nu, pe riscul său¹.

Într-o altă opinie, dreptul la apărare este definit ca totalitatea mijloacelor instituite de lege pentru constatarea și invocarea împrejurărilor ce susțin apărarea, precum și pentru aplicarea dispozițiilor favorabile părții care se apără².

În privința terminologiei utilizate pentru desemnarea dreptului în discuție, se poate constata că se impune a fi făcute două precizări. În primul

---

¹ L. Muraru, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, Editura Proarcadia, București, 1993, p. 254.

² Gr. Theodoru, *Drept procesual penal. Partea generală*, Ed. Cugetarea, Iași, 1996, p. 81.

rând, atât în legislație, cât și în doctrina românească pot fi întâlnite două denumiri: "drept la apărare"³ și "drept de apărare"⁴. Apreciem că este corectă formularea de "drept la apărare" în special din rațiuni de ordin semantic și gramatical, susținute și de reiterarea folosirii prepoziției "la" și pentru alte drepturi, precum "drept la acces". Nu trebuie omis și argumentul potrivit căruia trebuie acordată întâietate formulării din actul fundamental - articolul 24.

În al doilea rând, legislația și doctrina din România, deși vizează mai multe realități juridice, a preferat adoptarea unei denumiri generalizatoare pentru acestea, respectiv de drept la apărare, în timp ce doctrina și jurisprudența europeană au pledat pentru o concepție extinsă a apărării, considerând că instituțiile juridice calificate ca modalități de realizare a dreptului propriu-zis la apărare au un statut superior, și sunt chiar drepturi la apărare.

Chiar dacă dispozițiile alineatului 3 ale articolului 6 nu reglementează decât o listă nelimitativă⁵ de aplicații particulare ale principiului general ai procesului echitabil, drepturile enumerate în termeni non exhaustivi reprezintă numărul cel mai redus de drepturi⁶ esențiale circumscrise unui filon comun – apărarea – și nu constituie un scop în sine, ele asigurând respectarea contradictorialității. Nu mai puțin evidentă este interdependența dintre toate aceste prerogative întrucât dreptul la o informare precisă, în cel mai scurt timp și într-o limbă care poate fi înțeleasă de inculpat, despre natura și cauza acuzației, condiționată de drepturile apărării a căror exercițiu efectiv implică posibilitatea pentru inculpat de a dispune de timpul și facilitățile necesare pregătirii apărării⁷.

Convenția și jurisprudența europeană califică dreptul la apărare drept un atribut al celui împotriva căruia a început un proces penal. Cu toate acestea există opinii care solicită o reconsiderare a acestuia în contextul afirmării

³ Constituție, Legea nr. 304 din 2004, Gr. Theodoru, *op. cit.*, p. 81, M. Macovei, *op. cit.*, p. 308.

⁴ Codul de procedură penală, V. Dongoroz și alții, *op. cit.*, p. 349, I. Neagu, *op. cit.*, p. 57.

⁵ J.F. Renucci, *Droit européen des droits de l'homme*, Librairie générale de droit et de jurisprudence, Paris, 2002, p. 282; L. E. Pettiti, *Les garanties apportées par la Convention Européenne des Droits de l'Homme dans le proces penal*, Droit et Justice, Nemesis, Bruxelles, 1992, p. 272; J. L. Charrier, *Code de la Convention Européenne des Droits de l'Homme commentée et annotée*, Litec, Paris, 2000, p. 125; Van Dijk, Van Hoof, G. J. H., *Theory and Practice of European Convention of Human Rights*, Second Edition, Kluwer Law and Taxation Publishers Deventer, Boston, 1990, p. 345.

⁶ Van Dijk, *op. cit.*, p. 344.

⁷ M. de Salvia, *Compendium de la jurisprudence de la CEDH*; Strasbourg, 2002, p. 368; L.E. Pettiti, *op. cit.*, p. 272.

universalismului apărării. Astfel, poate fi activată o nouă dimensiune care vizează apărarea victimelor, atât în latură penală, cât și în latură civilă⁸. Această nouă perspectivă este avută însă în vedere în Constituția Europei din 2004. România a devansat această propunere de aproape jumătate de secol întrucât din 1965 recunoaște tuturor părților procesului penal dreptul la apărare.

Regula enunțată de articolul 6 alineatul 3 litera b) al Convenției Europene a Drepturilor Omului, asupra căreia vom insista în prezentul articol întrucât apare ca esențială într-un stat de drept, impune ca inculpatul să aibă posibilitatea de a dispune de un anumit termen pentru pregătirea apărării sale, dar, în aceeași măsură, și de mijloace materiale și juridice pentru a contesta acuzațiile. Ea vizează reabilitarea dezechilibrului dintre inculpat și participanții care exercită funcția de acuzare, dispunând de mijloace de investigație și coerciție considerabile.

Aplicabilitatea acestui drept în faza de urmărire penală este susținută de argumente potrivit cărora în această fază se fixează cadrul în care va fi examinată infracțiunea care constituie obiectul cauzei sau se administrează de către organele de urmărire penală probele care vor sta la baza pronunțării de către judecător a soluției de condamnare⁹.

În ceea ce privește aplicabilitatea în faza de judecată, sunt avute în vedere toate etapele procesuale ale acestuia, mai ales că la judecata în apel se reexaminează cauza sub toate aspectele sale, existând astfel posibilitatea redresării exercitării drepturilor la apărare.

Factorii care sunt incidenți în materia duratei rezonabile a procesului penal determină și dreptul în discuție. Astfel, comportamentul inculpatului și, eventual al apărătorului său, dar mai ales, atitudinea autorităților judiciare necesită o atenție deosebită.

Dat fiind caracterul relativ al dreptului reglementat de articolul 6 alineatul 3 litera b), este acceptată, nu fără serioase rezerve, și limitarea acestuia, însă în mod condiționat, în hotărârea *S. contra Elveției* din 28 noiembrie 1981, se apreciază că, în primul rând, restricționarea trebuie să fie temporară, iar în al doilea rând, aceasta trebuie să fie justificată de necesitatea apărării unui interes public important¹⁰ sau să constituie un caz de necesitate absolută¹¹.

---

⁸ L. E. Pettiti, *L'évolution de la défense et du droit de la défense à partir de la Déclaration Universelle des Droits de l'Homme*, Rev. Trim. Dr. H., 2000, no. 4, p. 6.

⁹ J. Velu, E. Russen, *La Convention Européenne des Droits de l'Homme*, Bnilyant, Bruxelles, 1990, p. 487.

¹⁰ J.F. Renucci, *op. cit.*, p. 284.

Timpul necesar pregătirii apărării se apreciază *in concreto*, în raport de obiectul cauzei. În aprecierea timpului necesar, judecătorul va avea în vedere complexitatea cauzei, intervenirea unor inconveniente materiale în administrarea probelor, dar și programul apărătorului, mai ales a celui din oficiu¹².

În acest sens, se impune legislațiilor și jurisprudenței naționale să prevadă, respectiv să respecte, un termen minim între notificarea actului de învinuire și judecarea cauzei penale. Prin această dispoziție este vizată, în special, cauza penală care are ca obiect infracțiunea flagrantă, în cazul căreia este recomandabil ca statuarea asupra fondului să nu se facă imediat¹³.

Desemnarea altui avocat pentru flecare fază și etapă procesuală atrage cu sine o nouă examinare a dosarului, care implică un anumit interval. Poate dacă ar fi menținut același avocat din oficiu pe parcursul desfășurării întregului proces, care să fie înlăturat doar de eventuali avocați aleși de inculpat în diverse stadii procesuale, ar fi satisfăcute mai multe din exigențele impuse de articolul 6, nu numai cea în discuție.

Acest drept implică și posibilitatea pentru inculpat de a solicita amânarea cauzei întrucât are nevoie de mai mult timp pentru a pregăti apărarea sa, în caz contrar se poate plânge de încălcarea literei b) alineatul 3 articolul 6 al CEDO. Însă abuzarea de acest drept justifică pe deplin respingerea solicitării de către judecător¹⁴.

Obligația corespunzătoare acestui drept este și cea de a fi informat despre cursul procesului penal, inclusiv de a afla termenele de judecată ulterioare celor la care a absentat¹⁵. Codul de procedură penală român reglementează implicit această din urmă obligație în cadrul articolului 291: "partea prezentă la un termen nu mai este citată pentru termenele ulterioare, chiar dacă ar lipsi la vreunul dintre aceste termene". Există și două cazuri excepție, în care nu este necesară aflarea termenelor de judecată, spre exemplu de la arhiva instanței judecătorești: militarii și deținuții sunt citați la fiecare termen.

Durata scurtă a termenelor în care pot fi promovate căile de atac nu afectează dreptul în discuție întrucât până la acele date inculpatul este familiarizat cu dosarul.

---

¹¹ J. L. Charrier, *op. cit.*, p. 127.

¹² J. Velu, *op. cit.*, p. 488.

¹³ J. L. Charrier, *op. cit.*, p. 127.

¹⁴ Van Dijk, *op. cit.*, p. 347.

¹⁵ J. Velu, *op. cit.*, p. 489.

Curtea europeană pledează în favoarea unei aprecieri *in concreto* a condițiilor în care inculpatul poate să-și pregătească o apărare eficientă. Sunt avute în vedere libera posibilitate a inculpatului de a-i comunica și a consulta dosarul cauzei penale¹⁶ în toate fazele procesuale.

Facilitățile necesare pregătirii apărării implică, în primul rând, dreptul de acces la dosar, deși acest drept nu este prevăzut expres de Convenție.

Potrivit cauzei *Jesper contra Belgiei* din 14 decembrie 1981, se asigură astfel inculpatului posibilitatea de a dispune de toate elementele pertinente pentru a servi la disculparea sa sau pentru a obține o atenuare a pedepsei sale, elemente care au fost obținute de organele de urmărire penală¹⁷. Prin urmare, este recunoscută o limitare a ariei actelor pe care le poate cunoaște inculpatul doar la cele care concurează sau pot concura la pregătirea apărării – hotărârea *Padin Gestoso*¹⁸.

Dreptul de acces la dosar cunoaște două modalități: fie personal, de către inculpat, fie prin intermediar, adică prin avocat¹⁹. Aplicarea acestor modalități în prima fază procesuală a suscitat discuții intense în cadrul instanței de la Strasbourg, la fel ca și în România.

Dat fiind caracterul secret al urmăririi penale, s-a apreciat că dreptul de acces la dosar trebuie să cunoască restricționări în această fază. Acestea, însă, se dovedesc a fi netemeinice dacă avem în vedere că premiza dreptului în discuție este principiul egalității armelor²⁰. În consecință, nu ar trebui să fie obstrucționat dreptul de acces. Totuși, organele de la Strasbourg admite eventualele atingeri ale acestui drept, justificându-le prin invocarea unor motive de siguranță publică.

Pornindu-se de la premiza ca articolul 6 alineatul 3 este considerat un tot unitar și drepturile care sunt enunțate nu sunt alternative, se apreciază că dreptul de a cunoaște învinuirea nu exclude dreptul de a se apăra singur. Raportând această unitate la accesul la dosar, putem conchide că inculpatul poate exercita personal acest din urmă drept. Însă, Curtea europeană nu a adoptat de la început această idee, jurisprudența sa evoluând în funcție de legislațiile interne. Într-o

---

¹⁶ D. Durand, *La Convention Européenne des Droits de l'Homme*; Editions Nemesis; Bruxelles; 1992, p. 67.

¹⁷ J. Velu, *op. cit.*, p. 490; J. L. Charrier, *op. cit.*, p. 128.

¹⁸ M. de Salvia, *op. cit.*, p. 371.

¹⁹ Van Dijk, *op. cit.*, p. 349.

²⁰ Renée Koering Joulin, *Introduction generale. Les nouveaux développements du procès équitable au sens de la Convention Européenne des Droits de l'Homme*, Université Robert Schuman, équipe de recherche de droit comparé de droits de l'homme, Strasbourg, 2001.

primă fază, ea a apreciat în cadrul hotărârii *Kremzow contra Austriei* din 21 septembrie 1993, că nu este incompatibilă Convenției rezervarea accesului la dosar doar avocatului, tocmai pentru a păstra secretul urmăririi²¹. Câțiva ani mai târziu, în hotărârea *Foucher contra Franței* din 18 martie 1997, a susținut că din moment ce inculpatul se apără singur, tot el trebuie să aibă acces la dosar²².

O soluție convenabilă a fost adoptată în hotărârea *Lamy contra Belgiei* din 30 martie 1989 sau *Kamasimki contra Austriei* din 19 decembrie 1989: accesul la dosar de către avocatul inculpatului este suficient, mai ales că este admisă posibilitatea copierii dosarului, având astfel la dispoziție mijloace necesare pentru a se sfătui cu clientul său²³.

Controversată este, însă, situația în care acuzatul exercită personal apărarea. Restricționându-se acestuia accesul la dosar nu se încalcă principiul egalității armelor²⁴. Din această perspectivă, potrivit hotărârii *Bulut contra Austriei* din 22 februarie 1996²⁵, apar ca esențiale accesul la dosar sau comunicarea acestuia. Nu mai puțin important este faptul că dreptul la acces este un drept general, și, în consecință, beneficiarul său trebuie să fie și inculpatul²⁶.

Din nefericire, accesul la dosar al părților sau inculpaților nu este reglementat în legislația română. Această lacună legislativă permite ca în practică, în cursul urmăririi penale, accesul la dosar chiar și al apărătorului să fie restrâns, uneori interzis, de organul de urmărire penală, sub pretextul caracterului secret al urmăririi penale. Potrivit acestei practici, până în momentul prezentării materialului de urmărire penală, nici acuzatul, nici apărătorul său nu cunosc dosarul cauzei în integralitatea sa. Se consideră că această situație defavorabilă este îmbunătățită de posibilitatea apărătorului de a asista la efectuarea oricărui act de urmărire penală. Potrivit articolului 172 alineatul 1 al Codului de procedură penală, organul de urmărire penală are obligația să-i comunice data și ora realizării actului respectiv, sancțiunea încălcării acestor norme fiind nulitatea relativă²⁷. Dincolo de alte observații care ar putea fi

²¹ M.de Salvia, *op. cit.*, p. 359.

²² J. L. Charrier, *op. cit.*, p. 128.

²³ L. E. Pettiti, *op. cit.*, p. 274.

²⁴ J. F. Renucci, *op. cit.*, p. 284.

²⁵ R. Koenig Joulin, *Bulut contra Austriei*, Rev.sc.crim., 1997, no. 4, p. 472.

²⁶ Ibidem, *op. cit.*, p. 285.

²⁷ Sebastian Rădulețu, *Câteva considerații privind dreptul la asistență juridică al persoanelor reținute sau arestate preventiv*, Revista română de drepturile omului, 2002, nr. 23, p. 53.

făcute, ne întrebăm dacă nu ar fi necesar ca textul de lege să impună expres și indicarea locului unde se va efectua actul, dat fiind faptul că actele de urmărire penală nu se efectuează numai la sediul organului de urmărire penală?

Însă Codul de procedură penală român prevede o singură situație când avocatul inculpatului poate avea acces la dosar: prelungirea arestării preventive. Potrivit articolului 159 alineatul 1, procurorul este obligat să depună la instanță dosarul cauzei cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive pentru a fi consultat de apărător. Deși Legea nr. 304 din 2004 a mărit limita inferioară a termenului de la 2 zile la 5 zile, termenul este interpretat tot ca un termen de recomandare. Cel mai adesea dosarul este adus de la parchet chiar în ziua când s-a fixat termenul de judecată, iar apărătorul nu are la dispoziție decât câteva minute pentru a-l consulta²⁸. În această situație ne întrebăm dacă e respectată exigența europeană referitoare la timpul necesar pregătirii apărării? Pot constitui un exemplu util pentru legiuitorul român prevederile Codului de procedură penală francez, care impun, ca înainte de a i se lua primul interogatoriu unei persoane împotriva căreia s-a început urmărirea penală, avocatul să fie convocat cu cel puțin 5 zile lucrătoare înainte. De asemenea, dosarul complet de urmărire penală trebuie să fie pus la dispoziția avocatului cu patru zile înainte de prima declarație, iar acesta poate face copii ale actelor existente, bineînțeles cu obligația de a le utiliza în mod exclusiv²⁹.

În ceea ce privește comunicarea pieselor dosarului inculpatului, în libertate sau în stare de deținere, pentru a se respecta prevederile Convenției nu este necesară comunicarea directă, ci transmiterea unor copii a dosarului³⁰.

Vis-à-vis de copierea dosarului, instanța de la Strasbourg are în vedere, în special, realizarea acesteia, prin intermediul avocatului, gratuit ori pe cheltuiela inculpatului, în cadrul urmăririi penale. Legiuitorul român a adoptat parțial această idee întrucât a considerat-o oportună spre a fi aplicată doar în faza de judecată: potrivit articolului 304, părților li se transmit de la un termen la altul copii de pe notele grefierului sau de pe transcrierea înregistrărilor.

Dreptul de a avea un apărător, potrivit hotărârii *S. contra Elveției* din 29 noiembrie 1991, are ca obligație corelativă asumată de toate statele

---

²⁸ *Ibidem*, p. 53.

²⁹ S. Guinchard, J. Buisson, *Procédure penale*, 2e Edition, Litec, Paris, 2000, p. 421.

³⁰ L. Favoreu, P. Gaia, R. Gheventian, F. Melin Soucramanien, O. Pfersmann, J. Pini, A. Roux, G. Scoffimi, J. Tremau, *Droit des libertés fondamentales*, Dalozz, 2ème édition, Paris, 2000, p. 414.

semnatare: anume, obligația de a asigura libera comunicare a avocatului cu clientul său³¹.

Contrar articolului 14 alineatul 3 litera b) al Pactului internațional referitor la drepturile civile și politice, nici o dispoziție a Convenției nu garantează explicit dreptul acuzatului de a comunica liber cu apărătorul său. Acest drept poate fi dedus din coroborarea dispozițiilor literelor c) și b) ale alineatului 3 al articolului 6 al CEDO.

Dreptul de a comunica cu avocatul său este esențial pentru un inculpat privat de libertate. De aceea, trebuie exercitat într-o manieră eficace și efectivă din mai multe perspective. În primul rând, trebuie evidențiată componenta psihologică a contactului dintre inculpat și apărătorul său: să se poată întâlni atunci când doresc. În al doilea rând, comunicarea trebuie să fie confidențială, adică să se desfășoare în absența vreunui martor întrucât, potrivit, hotărârii *S. contra Elveției* din 28 noiembrie 1991, aceasta ar putea împiedica utilitatea activității avocatului și, astfel, ar fi încălcat scopul convenției care constă în protejarea efectivă și concretă a drepturilor. Hotărârea *Domenichi contra Italiei* din 15 noiembrie 1996, arată că sunt vizate toate modalitățile prin care un avocat poate comunica cu clientul său: vizitele avocatului la locul de deținere al inculpatului său convorbirile telefonice dintre aceștia trebuie să aibă loc fără ca să fie prezent un reprezentant al poliției, al administrației penitenciarelor sau a unui magistrat, după cum nici corespondența dintre aceștia nu poate fi interceptată de autoritățile penitenciarelor³². Singurul terț care este acceptat este interpretul, când avocatul nu cunoaște limba inculpatului. Justificarea acceptării acestei derogări constă în necesitatea asigurării eficacității dreptului la comunicare. Alte restricționări ale confidențialității comunicărilor dintre avocat și inculpat sunt admise doar datorită unor circumstanțe deosebit de grave³³.

Decizia *Krocher și Moller contra Elveției* din 9 iulie 1981, ilustrează că articolul 6 nu garantează dreptul de a se întreține tot timpul cu avocatul și de a schimba instrucțiuni sau informații confidențiale țară nici o restricție³⁴.

---

³¹ J. F. Renucci, *op. cit.*, p. 286; Van Dijk, *op. cit.*, p. 348.

³² P. Wachsmann, *L'image de la profession d'avocat dans la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme*, Melange en l'honneur du L. E. Pettiti, Bruylant, Bruxelles, 1999, p. 780.

³³ J. L. Charrier, *op. cit.*, p. 132; Van Dijk, *op. cit.*, p. 348.

³⁴ J. L. Charrier, *op. cit.*, p. 128.

O situație specială de aplicare a acestui drept este cea în care beneficiarul său este o persoană privată de libertate. Restricționarea contactelor inculpatului arestat cu apărătorul său, prin supraveghere, nu este acceptată, de exemplu, în dreptul elvețian, decât în cazul unor suspecți ai unor activități teroriste³⁵.

Este apreciată ca discutabilă posibilitatea inculpatului arestat de a aduce notele sale și documentele adnotate la întâlnirile cu apărătorul său.

Practica păstrării secretului față de inculpat nu este apreciată de organele judiciare europene ca fiind incompatibilă cu dispozițiile Convenției dacă este temporară. Durata acestei limitări trebuie să fie proporțională cu circumstanțele care au determinat-o, în timp ce justificarea sa să fie constituită de motive excepționale³⁶.

Spre deosebire de accesul la dosar, contactul inculpatului cu apărătorul său este reglementat expres de Codul de procedură penală în articolul 172 alineatele 4 și 5. Se impune a fi remarcată tendința europeană a consacării confidențialității convorbirilor dintre apărător și inculpat și a restricționării contactului prin Legea nr. 304 din 2004. Confidențialitatea discuțiilor dintre avocat și învinuit sau inculpat mai este reglementată și în articolul 34 din Legea nr. 51 din 1995: "contactul dintre avocat și clientul său nu poate fi stârnit sau controlat, direct sau indirect, de nici un organ al statului".

Dacă confidențialitatea discuțiilor constituie o noutate pentru legislația românească, restricționarea acestora a cunoscut o permanentă evoluție în sensul recomandărilor europene. Dacă Codul de procedură penală român din 1968 prevedea că atunci când interesul urmăririi cere, organul de urmărire penală poate interzice luarea de contact a inculpatului arestat cu apărătorul pe o durată de cel mult de 30 zile, durata putând fi prelungită în caz de necesitate cu încă cel mult 30 zile, iar organul de urmărire penală putând lua din nou această măsură, dacă ulterior se ivea o nouă situație care justifica interdicția³⁷, ulterior s-a limitat durata de 5 zile și nu mai fost admisă prelungirea sau reînnoirea acestei măsuri. Legea nr. 304 din 2003 a marcat o nouă treaptă în această evoluție întrucât a exclus orice prevedere expresă referitoare la restricționarea contactului dintre avocat și inculpat. Însă, au fost menținute dispozițiile care reglementează actele procesuale la care

³⁵ J. Velu, *op. cit.*, p. 501.

³⁶ Golsong apud J. Velu, *op. cit.*, p.492.

³⁷ V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală*, vol. V, VI, Ed. Academiei Române și All Beck, București, 2003, p. 353.

luarea de contact a acuzatului cu apărătorul său nu poate fi interzisă ori este obligatorie: prelungirea duratei arestării, prezentarea materialului de urmărire penală. Dar dacă aplicăm procedeul *per a contraria* acestor prevederi, nu putem înțelege ca în toate celelalte acte se poate interzice comunicarea ? În consecință, apreciem că ar trebui abrogat alineatul 5 al articolului 172 din Codul de procedură penală, chiar dacă legiuitorul a menținut acest alineat întrucât a dorit să sublinieze obligativitatea prezenței apărătorului la aceste două importante acte procesuale, în caz contrar, se poate oferi posibilitatea organelor de urmărire penală de a folosi textul de lege în sens restrictiv față de avocatul inculpatului sau inculpat, ceea ce ar fi contrar jurisprudenței europene.

În faza de judecată, luarea de contact între apărător și inculpat arestat este posibilă în 2 situații înainte de începerea cercetării judecătorești:

a. în cadrul unei ședințe de grefa când președintele instanței permite contactul dintre cei doi, luând măsurile organizatorice necesare potrivit dispozițiilor articolului 294 alineatul 2 C. proc. pen.

b. în cadrul ședinței de judecată, după strigarea cauzei, apelul părților, verificarea sesizării instanței și arestării inculpatului, când președintele întrebă dacă sunt cereri de formulat, inculpatul arestat sau apărătorul putând solicita luarea de contact, înaintea arestării preventive. Acesta se impune mai ales când apărătorii diferă de la o fază la alta. Pe parcursul cercetării judecătorești contactul este nelimitat³⁸.

Analiza realizată în prezentul articol are rolul de a evidenția pe de o parte, concordanța dintre normele române și cele europene și, pe de altă parte, necesitatea modificării legislației procesual penale române care guvernează componentele dreptului la apărare discutate avându-se în vedere exigențele europene.

LE DROIT DE DISPOSER DU TEMPS ET DES FACILITES NECESSAIRES A LA PREPARATION DE LA DEFENCE

- Résumé -

L'article 6, par. 3, b de la Convention Européenne des Droits de l'Homme reconnaît à tout accusé le droit de disposer du temps et des facilites nécessaires a la préparation de sa défense. La règle que l'accusé doit disposer du temps et des facilites nécessaires a la préparation de sa défense participe de l'essence du procès équitable. Elle

---

³⁸ Nicu Jidovu, *Dreptul la apărare al învinuitului și inculpatului*, Ed. Rosetti, București, 2004, p. 68.

tend à corriger le déséquilibre entre l'accusé et les autorités de poursuite qui disposent de moyens d'investigation et de corcition importants.

Le temps nécessaire à la préparation de la défense s'apprécie *in concreto*, eu égard tant à la nature de la procédure qu'aux faits de la cause. L'accusé qui estime devoir disposer de plus de temps pour préparer sa défense doit cependant demander la remise de la cause et de se tenir informé de la marche de la procédure. Dans son appréciation de temps nécessaire, le juge doit non seulement tenir compte de la complexité de l'affaire, mais aussi de l'emploi du temps de l'avocat chargé de la défense, spécialement lorsqu'il s'agit d'un avocat commis d'office.

Les facilités nécessaires à la préparation de la défense impliquent d'abord un droit d'accès au dossier pénal, bien que ce droit ne soit pas explicitement prévu par la Convention. L'accusé a ainsi le droit de disposer de tous les éléments pertinents pour servir à se disculper ou à obtenir une atténuation de sa peine, qui ont été ou peuvent être recueillis par les autorités compétentes.

Contrairement à l'article 14 du Pacte international relatif aux droits civils et politiques, aucune disposition de la Convention européenne ne garantit pas explicitement le droit de l'accusé de communiquer librement avec le conseil de son choix. Ce droit revêt un intérêt particulier pour les personnes détenues.

La législation pénale roumaine présente des déficiences en ce qui concerne ces droits. Pour éviter des condamnations à la Cour Européenne des Droits de l'Homme le législateur roumain doit effectuer des modifications du Code de procédure pénale.